

8.11.08

## חוויות מן השטייטל - תיאטרון איזיפיל

### ג. אני והתיאטרון

בעיריה שלטו סכוניות, תחנה אחרונה במעלה הדרכים של התיאטראות החמורים והסטודנטיסטיים לא אפשר היה לבאים הצגה בלבדי. אולי כן, אבל אז זה לא היה זה: לכל "האנסמבליים" – זי "וילנערטרופע" למשל ואחרים, לא היו "ר��וויזיטים" שלהם. המבצעים היו מגיעים באוטובוס או אפילו במניות היחידה של אבי, עם תיק איש נזול המכיל את כל הנחוצ' לאיפור הדמויות המתוכנות ב프로그램 ותו לא, שום דבר לבמה: לא כסא, לא שולחן ואף שלפעמים נחוץ גם סולט, שלא נדבר על וילון או משחוי דמי שטיח. אולי בתיאטרון של הימים כל זה לא היה נחוץ, אבל לפחות הגודל אז הרקוויזיטים היו חרכיים. אני, שהייתי מקבל הפנים הראשון מכוח חנטיבות, כי בנין התיאטרון היה מול ביתנו, ידעתי למצוא את "האדמיניסטרטור", האיש האחראי על כל הסידורים. גם הוא ידע שהוא קיים מיד כשנפגשנו לראשונה לזרום חילופי מידעינו, ממנה הוא קיבל את כל התנאים האפשרים בשטייטל שלנו, ואני קיבלתי ממנו רשות הרקוויזיטים הנחוצים לכל הצגה והצגה (במקרה הייתה יותר מאתה) וכל זה לא תמורה. רק הזכות להציגו בהצגה, אני והחברה שלי. היה לי הזכות של ילדי בני 10-15 וגם הם היו מוכנים לתרום לקיום ההצגה.

למה עשתית את זה? זה היה כרונ' בנסיבות אין ספור. תמיד חסרה בבית איזו שהיה שמלה לאחר עזיבת התיאטרון, וכולם ידעו מי כאן "הבןדייט" – זה לא עוז, אני נולדתי להיות שחקו. כבר ברגע שעזבתי את המקום החם והנוח ברוחם אימי נתתי את הרצמה הראשונה בעולס הזה. מספרים שהצרכות שלי היו כל כך חזקות שאנשים אטמו את אוזניהם וגם זה לא עוז. ההצגה שלי נמשכת כל חיי עם הצלחה משתנה, הרי "ההצגה חייבת להימשך". החכם אמרו שייכל העולם במה ובכל האנשים אקטורים ("נדמה לי בפרולוג פַֿיְּצָוּ של לאונקבלו") וכי אני שאתוכח עם העבדה זו? אנשים לפעים שואלים אותי האם התכוונית בראיניות או בבדיקות הדעת, לא מיטנו של דבר גם אני לא יודע לענות, תלוי במצב הרוח, לפעמים זאת בדיחה ולפעמים לא. כמובן הרבה תלוי בכך השיח איתו אתה מדבר.

נזור לעשייה. אספתי את החברה וכל אחד קיבל את המטלחה שלו לפי האפשרויות. הזמן היה מאוד מוגבל. הרקוויזיטים היה צריך לספק לבניין התיאטרון לקראת השעה 17.00 לכל המאוחר וזה לא תמיד היה קל להוציאם מן הבית.

בניין התיאטרון – סוג מתנ"ש של היום אשר שימש את הפעלים של קידוחי הנפט, היה אולם לא-200 איש בערך, היה שם גם לובי נוצץ, שירותים וחדרי הלבשה לשחקנים. רוב ההצגות היו בידיש משומן מה, הפולניות המעטיבות נסעו לערים יותר גדולות, ולאוקראינים היה מגיע לפעמים האנסמל של סטודניק המפורסם מלובב עם הכוכבת שלהם סטפה סטודניק

### ה/ ואידה קמינסקה.

כן, האידה קמינסקה המפורסמת, הבת של כוהנת התיאטרון היהודי, אסתר רחל קמינסקה מהוילנער טרופה. אותה אידה קמינסקה אשר יסדה את התיאטרון היהודי בפולין לאחר מלחמת

העולם השנייה . בדרך ארצת ראייתי הצגה בווורשה "עצים מותים זקופים" בבימוי של אידה קמינסקה , וכמוון היא עצמה שיחקה את התפקיד הראשי . כמעט כל השחקנים היו פולנים אשר למדיו ידיש לכל הצגה בנפרד , והעיקר - התיאטרון היה תמיד מלא בפולנים . הם באו לראות את ההצגה בידיש רק תודות למשחק האחד והיחיד של אידה קמינסקה . היא תמיד דאגה להחייאת התרבות היהודית באירופה ללא יהודים (גם בתה הייתה שחנית , נשואה לאדי רוזנער הסקסופוניסט היהודי - הפולני המפורסם , אבל זה סיופר אחר) .

החויה הבלתי נשכח בחיה התרחשה ב-1938 כשמי לא לי 13 שנים . "העלפט גוט" – עוזר אלוהים ואידה קמינסקה עם התיאטרון המפורסם שלה , (זכור לי שם דומב כאחד השחקנים הבולטים) מגיעים לסקודニיצה על מנת לתת הצגה אחת ויחידה "מירעללה אפרוס" . לא מזמן יונה אליאן שלנו שיחקה את מירעללה באמריקי . העיקר , בהצגה זו מופיע ילד בן 13 בגיל בר מצווה ורקייזיט , כזה חם לא הביאו איתם למזרלי . פגישה הראשונה כבר נאמר לי שדרוש הילד בן 13 יחד עם יתר הרקייזיטים . לא היסטי לרוגע זה היה ברור ושיר מהשמות שזאת הייתה הכוונה לבוטש לסת – זה היה הכווי לימי חול של עבודות הנאמן אך לא ידעתי שילד אחר הוזמן להצגה . התחלתי את ההכנות לשחק את הילד בר המצווה פתאום בקשתיマイמי חולצה נקייה ונכעתי לדרישת אמי שאני חייב גם להתרחץ באופן יסודי לא רק זה , פתאום התחלתי לצחצח את הנעליים מהבוץ התמידי מסcodnicza שהיה נדבק ומתייבש על הנעליים . אימי הסתכלה על ההכנות האלה בחשדנות גדולה . מי יודע איך מעשה קונדס נולד במוחו של ה"ילד" .

לקראת התחלת ההצגה באטי מאחורי הקלעים ומה רואות עיני יש לי מתחרה מושילה – אנו היינו מיעדים והמצב היה מאד לא נוח . פתאום מגעה בעף אידה בעצמה ובלי מילים תופסת אותה ביד ומצווה עלי לחכות בנקודה מסוימת ולא אזוז .

ההצגה התחלת והאני רק שומע בלי לראות דבר . פתאום מופיע ישר מהבמה אידה בלבוש התפקיד שלה , תופסת אותה בחזקה כשהיא עצמה מתyiשבת על כסא . הייתה מוקסם במיוחד מהירח של התפוז בידיה של אידה , אותו ראייתי בפעם הראשונה בחיי (היא לא חשה לרגע לתת לי "ביס") ,

היא הייתה מאוד עוסקת בלימוד אותה את התפקיד שלי ; זאת אומרת מתי עלי לעלות על הבמה , איך ומתי להגיד את הרפליקות שלי , ופתאום באמצע המשפט היא עוזבת אותה ורצה ישר אל הבמה ומתחילה לשחק . נדמה היה שהיא הייתה מוכנה להופיע מזמן . זה הדמים אותו ! איך זה ? רק לפני רגע דיברה איתה ופתאום לא כל הכנה מופיעה על הבמה לפני כול הצופים שבאים . כך זה חזר כמה פעמים – "ההופעה" שלי הייתה במערכת האחורה , המסתכת זה נתן לי קצת זמן להתרגל לחיים מאחורי הקלעים . היה לי מזור מאוד לראות גבר בלבוש מהודר מתחבק ומתנשק עם בחורה בלבוש של עוזרת . הם פשוט התמזהו , בלשון ציורית , בלי להתביס ממוני ובאייה שהוא רגע הוא אפילו נתן קרייצה שובבה בעינויו , זה היה ממש הוא חדש בשביili . הכל היה מרתק מאחורי הקלעים זה חלק של החלום שלי , חלק של תיאטרון . יחד עם זה התרגשתי מאד ופחדתי איך אני אופיע על הבמה ? שלא אשכח ואו אבלבל משחו ! כשכולי רטוב אני מקבל דחיפה חזקה מאחור ואני על הבמה המלאה אור ! ההצגה נמשכת ופתאום מתנפלות עלי כל מיני נשים ,

מחבקות , מנשקות (זה הכל לפיה ההצגה) , ואני בכלל שכחתי את המיללים , אבל זה היה משני , כשרק הופעתה על הבמה כולל הקהל קם על רגליו והוציא קריאה אחת ארכוכה : בועוועס ! את ההצגה גנבתי אני . האולם רעם מהאплодיסמנטים – מחיאות כפיים , ולא עזירה הורדת המשק , הם דרשו נון סטוף את בועוועס ! لأنשי התיאטרון זה לא הפריע , אולי זה היה מותובן אפילו וכולם היו

3  
2/1/2

מרוצים. לפני עזיבתו קיבלתי הרבה ונשיקות מהשתקניות הצעירות והיפות (איפה חן היום?) דומם בעצמו נתן לי צביטה קלה בלחין, ובסופו של דבר חלמתי בדרכיו ליציאה. מה גדולה הייתה הפתעתני בשפגתני את אימי היקרה עם מעיל חם בידי שבילי. בזמן הופעתו על הבמה מישטו הספיק לדוץ אליו הביתה שנמצאה ממול וקרא לאימי "לכى תראי את בום שלך על הבמה". היה הספיקה לראות אותו על הבמה וזה עיננו אותה עד מאד. לאחר מכן שאלו אותו בשטייטל כמה כסף נתנו לי? עניתי - מלילון, וזה היה קרובה לאמת.

אפיולוג: ב-1976 אידעה קמינסקה הופעה עם אותה מירעלה אפרוסט באולם "אוהל" בתל אביב. הלחתי עס אשתי להציגו (אני בן 15) ולהפתעתנו התאכזבותי נורא. זה לא היה דומה לחוויה שוכרתני.

בזמן התפסקה, בטיפשותי ניגשתי אליה בחתורשות וגיליתי לה שאני היותי הבר מצוועה אצל בהצגה ב-1938. בוגוד לציפויתי היא לא התרנשה בכלל, היא אמרה באדישות "יכן יכול להיות" ונفرדה ממני במחרות. הבנתי, אישת נשארת אישת תמיד, היא לא רצתה שהסטודנטים אותה יוכלו לידע את גילה.



8.11.08

## חוויות מן השטיטל - תיאטרון אידישפיל

### אני והתיאטרון

בעירה שלנו סכוניצה, תחנה אחרתה בפתח הדריכים של התיאטראות הזomers והסטנדאפיקטים אי אפשר היה לבאים הצגה בלעדי ! אולי כן, אבל אז זה לא היה זה ! לכל "האנסמלים" – זי "וילנערטרופע" למשל ואחרים, לא היו "רקעיזיטים" שלהם. המבצעים היו מגיעים באוטובוס או אפילו במוניות היחידה של אבי, עם ותיק איש גודל המכיל את כל הנחוץ לאיפור הדמויות המתוכננות ב프로그램ה ותו לא, שום דבר לבמה ! לא כסא, לא שולחן ואף שלפעמים נחוץ גם סולט, שלא נדבר על וילון או משוח דמי שטיח. אולי בתיאטרון של חיים כל זה לא היה נחוץ, אבל מזולי הגודל אז הרקוויזיטים היו הרכחיים. אני, שהייתי מקבל הפנים הראשון מבחן חסכנות, כי בנין התיאטרון היה מול ביתנו, ידעתי למצוא את "האדמיניסטרטור", האיש האחראי על כל הסטודרים. גם הוא ידע שאני קיים מיד כשןפגשנו התחללו לורום חילופי מודיעין ביןינו, ממנה הוא קיבל את כל התנאים האפשרים בשטייטל שלנו, ואני קיבלתי ממנו רשות הרקוויזיטים הנחוצים לכל הצגה והצגה (במקרה הייתה יותר מאות) וכל זה ללא תשלום. רק בזכות החשנה, אני וחברה שלי, היה לי צוות של ילדים בני 10-15 וגם הם היו מוכנים לתרום לקיום ההצגה.

למה עשית את זה ? זה היה כרוך בנסיבות אין ספור. תמיד השרה בבית איזו שהיא שמחה לאחר עזיבת התיאטרון, וכולם ידעו מי כאן "הבדניט" – זה לא עוזר, אני נולדתי להיות שחפן. כבר ברגע שעזבתי את המקום החם והונח ברחם אימי נתתי את ההצגה הראשונה בעולם הזה. מספרים שהחרחות שלי היו כל כך חזקות שאנשים אטמו את אוזניהם וגם זה לא עוזר. ההצגה שלי נשכחת כל חיי עם הצלחה משתנה, הרי "הצגה חייבת להימשך". החכמים אמרו ש"כל העולם בימה וכל האנשים אקטורים" (נדמה לי בפרולוג "פייצ'ו" של לאונקלו) וכי אני שאותוכך עט בעובדה זו ? אנשים לפעמים שואלים אותי האם התכווני ברכינוט או בבדיחות הדעת, לאמתתו של דבר גם אני לא ידוע לענות, תלוי במצב הרוח, לפעמים זאת בדיחה ולפעמים לא. כמו כן הרבה תלוי בבן השיח איתו אתה מדבר.

נזהר לעשיה, אספתי את החברה וכל אחד קיבל את המטלה שלו לפי האפשרות. הזמן היה מאוד מוגבל, הרקוויזיטים היה צריך לספק לבניין התיאטרון לקראת השעה 17.00 לכל המאוחר וזה לא תמיד היה קל להוציאם מן החית.

בבניין התיאטרון – סוג מתנ"ס של היום אשר שימש את הפעלים של קידוחי הנפט, היה אולם ל- 200 איש בערך, היה שם גם לובי נוצץ, שירותים וחדרי הלבשה לשחקנים. רוב ההצגות היו ביידיש מושם מה, הפלגנים המעניינים נסעו לערים יותר גדולות, ולאוקראינים היה מגיע לפעמים האנסמל של סטודניק המפורטים מלובב עם הכוכבת שלהם סטפה סטודnick.

אני אידה קמינסקה.

כן, האידה קמינסקה המפורשת, חבת של כוהנת התיאטרון היהודי, אסתר רחל קמינסקה מהוילנער טרופפה. אותה אידה קמינסקה אשר יסדה את התיאטרון היהודי בפולין לאחר מלחמת

העולם השנייה. בדרך ארץ ראיתי הצגה בורשה "עצים מתים זוקפים" בבימו של אידה קמינסקה, וכמוון היא עצמה שיחקה את התפקיד הראשי. כמעט כל השחקנים היו פולנים אשר למדיו ידיש לכל הצגה בנפרד. והעיקר - התיאטרון היה תמיד מלא בפולנים. הם באו לראות את ההצגה בידיש רק תודות למשחק האחד והיחידי של אידה קמינסקה. היא תמיד דאגה להחכמת התרבות היהודית באירופה לא יהודים (וגם בתה הייתה שחקנית, נשואה לאדי רוזנרטסקיסטנייסט היהודי - הפולני המפורסם, אבל זה סיפור אחר).

חוויות הבלטי נשכחו בחיי התרבות ב-1938 כשללאו לי 13 שנים. ("עלפט גוט" – עוזר אלוהים ואידה קמינסקה עם התיאטרון המפורסם שלה, יזכיר לי השם דומבר כאחד השחקנים הבולטים) מגיעים לסכווניצה על מנת לתת הצגה אחת ויחידה "מירעלת אפרוס". לא מזמן יונה אילאן שלנו שיחקה את מירעלת בקאמרי. העיקר, בהצגה זו מופיע ילד בן 13 בגיל בר מצוחה ודקוייט, כזה הם לא הגיעו אותם למזר. פגישה הראונה כבר נאמר לי שדרוש לצד בן 13 יחד עם יתר הרקוויזיטים. לא היסשתי לרגע זה היה ברור ושר מהশמים שזאת הייתה הכוונה לבוא לטט – זה היה חכמי לימי חול של עבדם הנאמן, אך לא ידעתי שילד אחר הזמן להצגה. התחלתי את ההכנות לשחק את הילד בר המצווה פתאום בקשתי מאימי חולצה נקייה וככעתי לדרישתامي שאני חייב גם להתרחץ באופן יסודי לא רק זה, פתאום התחלה לצחצח את הנעלים מהבוץ הונמי מסכווניצה שהיא נדבק ומתויבש על הנעלים. אימתי הסתכלה על ההכנות האלה בחשדנות גדולה. מי יודע איזה מעשה קונדס נולד במוותו של "ילוד".

לקראת הначלה הרצינה באתי מאחורי הקלעים ומה רואות עיני יש לי מתחילה מושילה – אנו היינו מודדים וחמצב היה מאד לא נוח. פתאום מנגעה בעף אידה עצמה ובלי מילום תופסת אותי בידי ומצויה עלי להחות בנקודה מסוימת ולא לזו.

הצגה התחילה ואני רק שומע בלי לדאות דבר. פתאום מופיעה ישן מהבמה אידה בלבוש התפקיד שלה, תופסת אותה בחזקה כשהיא עצמה מתישבת על כסא. הייתה מושקסה במילוי מהריה של התפוז בידיה של אידה. אותו ראייתי בפעם הראשונה בחיי (היא לא חשבה לרגע שהתלי "ביס").

היא הייתה מאוד עוסקת בלמד אוטו את התפקיד שלי, זאת אומרת متى עלי לעלות על הבמה, איך ומתי להציג את הרפליונות שלי, ופתאום באמצע המשפט היא עזבת אותי ורציה ישן אל הבמה ומתי להתחיל לשחק. נדמה היה שהיא הייתה מוכנה לחופיע זמן. זה תזחיט אוטו! איך זה? רק לפני רגע דיברה איתה ופתאום שלא כל הכנה מופיעה על הבמה לפני כול הצופים שבאים. כך זה חוזר כמה פעמים – "ההופעה" של היה במערכת האחורה, המסקמת זה נתן לי קצר זמן להתרגל לחיים מאחורי הקלעים. היה לי מזור מאד לראות גבר בלבוש מתחבק ומתנשך עם בחרה בלבוש של עוזרת. הם פשוט התמצזו, בלשון ציריות, בלי להתבונש ממנה ובאייה שהוא רגע הוא איפלו נתן קריצה שובבה בעיניו, זה היה משחוא חדש בשבייל. הכל היה מרתק מאחורי הקלעים זה חלק של החלום שלי, חלק של תיאטרון. יחד עם זה התרגשתי מאד ופחדתי איך אני אופיע על הבמה? שלא אשכח ואו אבלבל משחו! כשכלוי רטוב אני מקבל דחיפה חזקה מ踔ור ואני על הבמה המלאה או! הרצגה נמשכת ופתאום מתנפלות עלי כל מיין נשים, מחבכות, מנשקות (זה הכל לפני ההצגה), ואני בכלל שכחתי את המילים, אבל זה היה ממשי, כשרק הופעתה על הבמה כל הקהל קם על רגליו וחוציא קריאה אחת ארכוכה: בווווט! את ההצגה גנטבי אני. האולם רעם מהאפולודיסמנטים – מחיאות כפיים, ולא עוזרת הזרזת המשך, חם דרשו נון סטופ את בוווט! لأنשי התיאטרון זה לא חפריע, אולי זה היה מתוכנן אפיו וכולם היו

מרוצחים. לפני עזיבתי קיבלתי הרבה נשיקות מהשחקניות הצעירות והיפות (איפה הוא היום?) זומב בעצמו נתן לי צביטה קלה בלחמי, ובסופו של דבר הלכתי בדרך לייציאה. מה גדולה הייתה הפתעתני כשהשפחתית את אימי היקרה עם מעיל חם ביד בשביבי. בזמן הופעתה על הבמה מישחו הספיק לזרוץ אלינו הביתה שנמצאה ממול וקרא לאימי "לכי תראי את בום שלק על הבמה". היא הספיקה לראות אותי על הבמה וזה עינגן אותה עד מאד. לאחרת שאלו אותו בשטייטל כמה כסף נתנו לי? עניתי - מיליון, וזה היה קרוב לאמת.

afilog : ב-1976 איזה קמניסקה הופיע עם אומה מירעל אפרוס באולם "אוהל" בתל אביב. הלכתי עם אשתי להצגה (אני בן 51) ולהפתעתנו התאכזבתנו נורא. זה לא היה דומה לחוויה שזכרתי.

בזמן ההפסקה, בטיפשותי ניגשתי אליה בהתרגשות וגיליתי לה שאני הייתה הבר מצווה אצלה בחצגה ב-1938. בנגד ציפויותי היא לא התרגשה בכלל, היא אמרה באדיות "כן יכול להיות", ונפרדה ממני במחירות. הבנתי, אישת נשארת אישת תמיד, היא לא רצתה שהסובבים אותה יוכלו לדעת את גילה.

